

УДК 330.8(075)

ТЕОРІЯ ІНСТИТУТІВ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ЗМІН. ДУГЛАС НОРТ

Студ. Ю.А. Трейтяк, гр. БЕП-1-15

Науковий керівник доц. О.І. Пальчук

Київський національний університет технологій та дизайну

В кінці 1980-х - початку 1990-х років американський вчений Дуглас Норт, що став згодом лауреатом Нобелівської премії з економіки, опублікував цілу серію робіт, що мають безпосереднє відношення до обґрунтування ролі і принципів функціонування організацій. По думці Нортона, ринок - це складне і неоднозначне явище. Він являє собою структуру, що охоплює різні інститути: закони, правила гри і, що найбільш важливо, певні кодекси поведінки, типи відносин і зв'язків. Інститути, згідно Норта, - це набір правил, процедура відповідностей, моральна і етична поведінка індивідуумів в інтересах максимізації доходу. Інститути - це розроблені людьми формальні (закони, конституції) і неформальні (договори і добровільно прийняті кодекси поведінки) обмеження, а також фактори примусу, що структурують їхню взаємодію. Всі разом вони утворюють спонукальну структуру суспільства та економіки. Інституційний розвиток економіки відбувається під впливом взаємодії між інститутами і організаціями, коли перші визначають «правила гри», а другі є «гравцями». Нові інститути, згідно Норта, з'являються, коли суспільство вбачає можливість одержання прибутку, який не може бути отриманий в умовах сформованої інституційної системи. Іншими словами, якщо виробничі фактори надають можливість збільшення доходів, а інституційні цьому перешкоджають, то великі шанси виникнення нових інститутів.

Норт показав, що організаційні фактори відіграють більш важливу роль, ніж технічні, оскільки ведуть до зміни інститутів, які, у свою чергу, справляють істотний вплив на розвиток економіки. Ключем до економічного зростання є ефективна організація економіки. У своїх роботах Норт ставить фундаментальне питання: чому деякі країни багаті, а інші - бідні. І відповідає: «Інститути створюють базові структури, з допомогою яких люди протягом усієї історії домоглися порядку і таким чином знизили ступінь своєї невпевненості. Використовуючи техніку, вони визначають вартість операцій і перетворень і, отже, рентабельність і обґрунтованість економічної активності».

Принципове значення і актуальність зберігають висновки з теорії нової інституційної економіки, сформульовані Норта. Головне полягає в тому, що надзвичайно важко, та й практично недостовірно аналізувати перехід від планової економіки до ринкової без інституційного підходу до проблем і подій. Суть висновків зводиться до наступного.

1. Якщо закони можуть бути змінені протягом короткого часу, то неформальні норми змінюються поступово. Саме такі норми створюють легітимну основу для дії законів, а революційні зміни останніх часто призводять до результатів, що відрізняються від очікуваних.

2. Функціонування економіки в значній мірою визначається державним устроєм, що формує економічні закони, створює і забезпечує ефективні права власності і впливає на політику розвитку

3. Ефективні політико-економічні системи формують гнучкі інституційні структури, які здатні переживати шоки і зміни і є фактором успішного розвитку. Однак формування цих систем є результатом тривалого процесу; створення ж ефективних систем, розрахованих на короткострокову перспективу, вимагає в кожному випадку спеціальних досліджень і розробок.